Ο νεολιθικός οικισμός της Νέας Μάκρης βρίσκεται στην ανατολική ακτή της Αττικής. Η ανασκαφική έρευνα (1954, 1977) έφερε στο φως λείψανα της Μέσης και της Νεότερης Νεολιθικής, τα οποία έχουν ιδιαίτερη σημασία, τόσο για την αρχιτεκτονική όσο και για την κεραμική των περιόδων αυτών. Η διατήρηση των αρχιτεκτονικών λειψάνων κάνει δυνατή τη μελέτη αποκατάστασης της μορφής τόσο των πασσαλόπηκτων, όσο και των λιθόκτιστων οικημάτων.

Οι παλαιότερες πασσαλόπηκτες καλύβες έχουν δάπεδο ελλειψοειδές που είναι σκαμμένο 25-30 εκατοστά βαθύτερα από την επιφάνεια του εδάφους. Τα τοιχώματά τους αποτελούνται από κατακόρυφα τοποθετημένα ξύλινα δοκάρια, πάνω στα οποία στηρίζεται ο τετράπλευρος ξύλινος σκελετός της δίριχτης στέγης. Γύρω από τις καλύβες σκάβεται αυλάκι που εμποδίζει τα νερά να εισχωρήσουν στο εσωτερικό τους. Οι εστίες βρίσκονται μέσα στις καλύβες.

Κατά τις τελευταίες φάσεις του οικισμού οι καλύβες είναι ελλειψοειδείς, αλλά τα περιμετρικά στηρίγματα των τοιχωμάτων τους κλίνουν προς τα μέσα και στερεώνονται στην κορυφή ενός κεντρικού πασσάλου. Η πόρτα βρίσκεται στη μακριά πλευρά της καλύβας προκειμένου να εξασφαλίζεται καλύτερος φωτισμός και εξαερισμός, ενώ οι εστίες βρίσκονται έξω από τα σπίτια.

Τα λιθόκτιστα κτήρια της Νέας Μάκρης έχουν λίθινα θεμέλια, πάχους 40 εκατοστών, και αποτελούνται από ένα στενόμακρο χώρο, με μέγιστο πλάτος 2,5-3 μέτρα. Η είσοδος βρίσκεται στη στενή ή τη μακριά πλευρά των κτηρίων και τα δάπεδα διαμορφώνονται από χτυπημένο και πατημένο χώμα, ενώ συχνά στρώνονται με λεπτό χαλίκι. Η στέγη είναι μονόριχτη και ελαφρά επικλινής και αποτελείται από και άχυρα. Μοναδικό για την αρχιτεκτονική της Μέσης Νεολιθικής είναι το σύστημα της ξυλοδεσιάς που εφαρμόζεται στο χτίσιμο των τοίχων. Μέσα στα λίθινα θεμέλια τοποθετούνται κατακόρυφοι πάσσαλοι, στους οποίους στηρίζονται άλλοι οριζόντιοι, σχηματίζοντας έτσι το πλέγμα που θα συνέδεε τις ωμές πλίνθους. Το μαγείρεμα γίνεται σε υπαίθριες εστίες, οι οποίες είναι ελεύθερες, είτε προστατευμένες από πέτρες σε κυκλική διάταξη είτε σε σχήμα Π. Για τις ανάγκες αποθήκευσης ανοίγονται στις αυλές λάκκοι με βάθος 0,5-1 μέτρο, που καλύπτονται με δέρμα, ξύλο, ψάθα κλπ. Κατά τη Νεότερη Νεολιθική κτίζονται υπέργειες αποθήκες σαν μικρά δωμάτια, με λιθόστρωτο δάπεδο και αλειμμένο με λάσπη και με πηλόκτιστα τοιχώματα (κλαδιά και πηλός ή ωμόπλινθοι).

Αξιοσημείωτα για την οργάνωση του οικισμού της Τελικής Νεολιθικής είναι ένα πηγάδι

νέρου μέσα στον οικισμό και ένας λιθόστρωτος δρόμος.

Πολύ καλής ποιότητας γραπτή κεραμική, ειδώλια, υπολείμματα τροφής ανάμεσά τους και θαλασσινά όστρεα συγκαταλέγονται στα κινητά ευρήματα του οικισμού.